

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

Reddingsplan Zonevreemde Bossen

SAMENVATTING

VBV juicht het engagement van de nieuwe Vlaamse Regering om oplossingen te zoeken voor de zonevreemde bossen ten zeerste toe. De problematiek van de zonevreemde bossen is al jaren een prioriteit voor de Vereniging voor Bos in Vlaanderen. In wat volgt geven we dan ook een grondig overzicht van dit thema en formuleren we een kader waarbinnen de problematiek van de zonevreemde bossen kan opgelost worden. Deze oplossing is o.i. onderworpen aan de volgende basisvoorwaarden:

1. **Prioriteitsbepaling met focus op integrale bescherming van de meest waardevolle zonevreemde bossen.** De ontbossing van de ecologisch echt waardevolle bossen is immers onmogelijk te compenseren: het kan vergeleken worden met het slopen van een eeuwenoud monument, om plaats te maken voor een parkeergarage, en moet dus ten allen tijde vermeden worden. Het INBO heeft hier in 2003 een zeer adequate criteriaset voor uitgewerkt, waaruit gebleken is dat ongeveer de helft van alle zonevreemde bossen als waardevol tot zeer waardevol te beschouwen is.
2. **Ontbossing van – minder waardevolle - zonevreemde bossen wordt onlosmakelijk verbonden aan effectieve compensatiebebossing.** Dit vereist een flexibilisering van de regelgeving m.b.t. bebossingsvergunningen, wat o.m. aanpassingen aan het Veldwetboek, de Pachtwetgeving, en/of het afsprakenprotocol tussen de verschillende adviesverlenende Vlaamse overheden impliceert. Ook i.h.k.v. administratieve vereenvoudiging is deze regelgeving overigens dringend aan verbetering toe.
3. Ten slotte: de **regularisatie van de zonevreemde bossen is een proces dat parallel verloopt met de in het RSV voorziene planologische bosuitbreiding:** het kan niet zijn dat oplossingen voor zonevreemde bossen (m.a.w. omzetting naar groene bestemmingen) worden beschouwd als een bijdrage tot de voorziene 10.000 ha planologische bosuitbreiding, net zomin als in het verleden de regularisatie van zonevreemde bedrijven heeft bijgedragen tot de voorziene 7.000 ha bijkomende bedrijventerreinen.

VBV is uiteraard niet blind voor het zeer betekenisvolle prijskaartje dat vasthangt aan de regularisatie van zonevreemde bossen, zeker die in de harde bestemmingen. We geloven echter dat er ter **financiering van deze regularisatie instrumenten** bestaan of in het leven kunnen worden geroepen, die toelaten dit op een maatschappelijk aanvaardbare manier uit te voeren:

- a. **Een 'Waardevollebossendecreet':** analoog aan de procedure van het duinendecreet kan een Waardevollebossendecreet opgemaakt worden om de waardevolle zonevreemde bossen te beschermen. Door middel van een afbakening van de waardevolle zonevreemde bossen, en een moratorium op ontbossing ervan, kan er werk gemaakt worden van de definitieve bescherming van deze meest waardevolle zonevreemde bosgebieden. De overheid neemt hierbij dezelfde engagementen op zich als deze die gelden bij het Duinendecreet.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

- b. **Duurzame grondenruil**: de overheid zou door middel van herbestemming van eigen gronden, of van gronden die het hiervoor speciaal verwerft, een alternatief kunnen bieden aan de eigenaars van zonevreemde bossen. Deze overheidsgronden kunnen immers als “duurzame grondenruil” aan de eigenaar aangeboden worden, zodat deze niet langer tot ontbossing dient over te gaan om de financiële waarde van zijn of haar eigendom te valoriseren.
- c. **Groene verkavelingsvoorwaarden** bij het toekennen van stedenbouwkundige vergunningen/verkavelingsvergunningen.
- d. **Publiek-Private Samenwerking** door middel van een Project “RED(D) de Zonevreemde Bossen” .
- e. **Planbaten**- koppelen aan planschadesysteem.
- f. **Erfpachten en beheerovereenkomsten** met eigenaars van zonevreemde bossen.

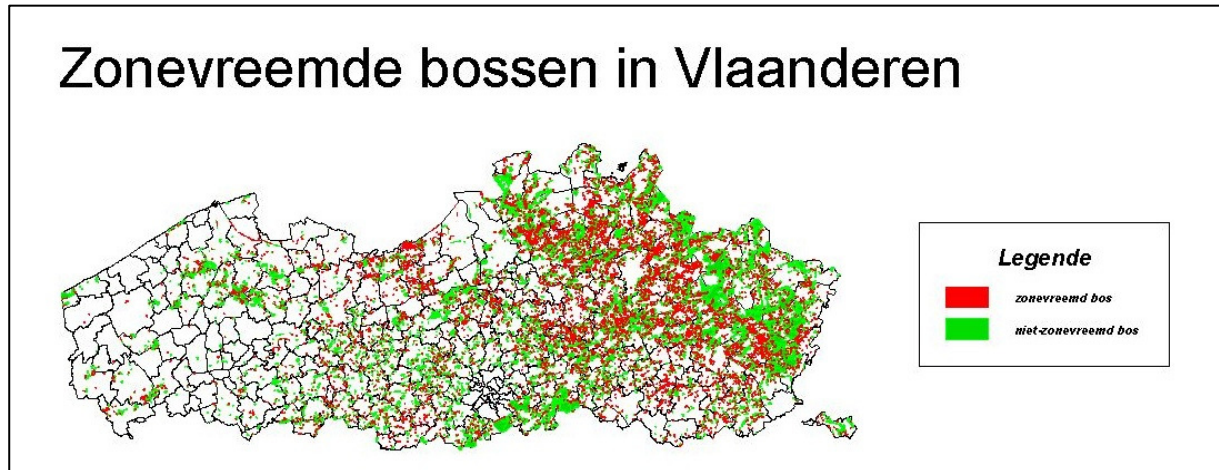

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

SITUERING: ZONEVREEMDE BOSSEN IN VLAANDEREN

1. Definitie

Als een gebouw in een zone ligt waar het niet thuishoort, bvb. een woning in landbouwgebied, wordt het "zonevreemd" genoemd. Dezelfde redenering kan gevolgd worden voor "zonevreemde" bossen": **zonevreemde bossen zijn bossen die gelegen zijn buiten de groene bestemmingen op de gewestplannen, de ruimtelijke uitvoeringsplannen of de plannen van aanleg.**

In totaal gaat het om **45.926 ha bos**, maar liefst **31% van het totale Vlaamse bosareaal**.

2. Zijn de zonevreemde bossen bedreigd?

Het bosdecreet voorziet een **ontbossingsstop**¹ in Vlaanderen (art. 90bis), behalve in de volgende gevallen:

- ontbossing met het oog op werken van algemeen belang;
- ontbossing in woongebied of industriegebied (in de ruime zin of gelijk te stellen zones);
- ontbossing in uitvoerbare delen van een niet-vervallen verkaveling.

In deze gevallen kan een bos geroid worden **mits een stedenbouwkundige vergunning**. De stedenbouwkundige vergunning voor het ontbossen wordt **heel frequent verleend**, tenzij het bos eventueel in een speciale beschermingszone (SBZ) ligt of als landschap beschermd is. Een stedenbouwkundige vergunning kan niet worden verleend zonder **boscompensatie**. Deze compensatie hoeft echter niet in natura te gebeuren, maar kan ook door een financiële bijdrage te leveren aan het zgn. Boscompensatiefonds.

¹ Ontbossen: iedere handeling waardoor en bos geheel of gedeeltelijk verdwijnt en aan de grond een andere bestemming of gebruik wordt gegeven (bosdecreet art. 4, 15)

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

Tabel 1: Oppervlakte Vlaams zonevreemd bos² per bestemmingsgebied

Bestemmingszone (volgens gewestplan)	Oppervlakte (ha)
Woonzone	5.685 ha
Gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen	1.837 ha
Recreatiegebieden	4.567 ha
Agrarische gebieden	21.245 ha
Industriegebieden	2.489 ha
Ontginningsgebieden	1.133 ha
Bufferzones	862 ha
Militaire gebieden	7.043 ha
Totaal	44.861 ha

In **andere gevallen** kan men ontbossen nadat de minister een **onthefing** van het ontbossingsverbod heeft afgeleverd. De praktijk leert dat **onthefingen gemakkelijk verleend** worden in alle harde bestemmingen (bvb. ontginningsgebieden en gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen). Maar ook in agrarische gebieden worden onthefingen verleend. Tussen 1999 en mei 2009 werden 897 onthefingen aangevraagd waarvan er 771 werden verleend, samen goed voor 870 ha ontbossing.

Tabel 2. Oppervlakte (hectare) verleende ontbossingsonthefing per provincie en per bestemmingscategorie tussen 1999 en mei 2009

Ruimtelijke bestemmings-categorie	Antwerpen	Limburg	Oost-Vlaanderen	Vlaams-Brabant	West-Vlaanderen	Eindtotaal
Agrarisch gebied	52,02	29,82	17,39	7,35	3,99	110,57
Bosgebied	0,98	31,47	0,48	0,16	0,58	33,67
Bufferzone	0,45	0,11	0,13	0,06	0,00	0,75
Gebied voor gemeenschaps- en openbare nutsvoorzieningen	8,65	11,56	3,17	3,17	0,00	26,55
Groengebied	16,76	61,03	18,05	53,21	42,21	191,26
Militair domein	109,90	48,54	13,50	0,00	0,00	171,94
Ontginningsgebied	5,07	220,01	0,32	0,87	0,00	226,28
Parkgebied	1,18	4,09	0,60	0,00	1,10	6,99
Recreatiegebied	40,14	36,93	19,53	4,13	1,93	102,66
Eindtotaal	235,17	443,56	73,18	68,95	49,81	870,67

Het komt er dus in de praktijk op neer dat alle bossen in industrie- en woongebied, gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen, dienstverleningsgebieden, ontginningsgebieden, bufferzones, militaire gebieden en agrarische gebieden **in feite eenvoudig ontbost kunnen worden**.

² We focussen op zonevreemde bosfragmenten die breder zijn dan 10m en een oppervlakte hebben van meer dan 0.1 ha: met inachtnaam van deze criteria bedraagt de oppervlakte zonevreemd bos in Vlaanderen 44.861 ha (30% van het totale Vlaamse bosareaal).

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

De **dreiging op ontbossing** is echter duidelijk het **grootst in de woon- en industriegebieden waarin zich 8.174 ha (zonevreemd) bos** bevindt. In deze zones kan een stedenbouwkundige vergunning tot ontbossing worden bekomen, en hoeft er dus geen ontheffing aangevraagd te worden bij de bevoegde minister. Dat deze bedreiging reëel is, blijkt uit het feit dat er de voorbije jaren **jaarlijks ongeveer 226 ha bos in deze bestemmingen verloren ging** met stedenbouwkundige vergunning. In totaal werd in Vlaanderen tussen 2001 en begin 2009 voor maar liefst 1.809,71 ha een ontbossingsvergunning verleend in 7.645 dossiers. **Dit type zonevreemd bos vormt dus het échte ontbossingsprobleem in Vlaanderen.** Amper in 278 dossiers werd een ontbossingsvergunning geweigerd. Een kleine bijkomende kanttekening: het gaat hier om bij het bosbeleid gekende ontbossingen: illegale ontbossingen en administratieve vertragingen zorgen ervoor dat de oppervlakte ontbossingen ongetwijfeld nog een pak hoger ligt.

Dus ja, de zonevreemde bossen zijn zeer bedreigd.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

CLASSIFICATIE EN KWALITATIEVE EVALUATIE VAN DE ZONEVREEMDE BOSSEN

Over de zonevreemde bossen werd door het INBO (het toenmalige IBW) in 2003 onderzoek uitgevoerd³. Het onderzoek evalueerde de waarde van deze zonevreemde bossen aan de hand van vier basiscriteria:

- Oppervlakte
- Biologische waarde (BWK)
- Boshistoriek
- Ligging ten opzichte van grotere structuren (gewenst VEN en gewenst IVON).

Door middel van deze criteria was het mogelijk een objectieve en gedetailleerde inschatting te maken van de ecologische waarde van deze bossen. Bijkomende analyses namen ook landschappelijke, ruimtelijke en recreatieve kenmerken in aanmerking. Uit deze multicriteria-analyse bleek dat, afhankelijk van het gekozen scenario, er 46 tot 52% van de geëvalueerde zonevreemde bossen als waardevol tot zeer waardevol te beschouwen is. Ontbossing van deze bossen leidt onvermijdelijk tot een ernstig waardeverlies, zelfs indien er effectieve boscompensatie zou uitgevoerd worden.

De criteriaset kan uitgebreid en geactualiseerd worden. Onder andere de instandhoudingsdoelstellingen en de nabijheid van steden moet mee in rekening gebracht worden.

³ Leyman A. en Vandekerckhove K. (2003). Beleidsondersteunend onderzoek rond 'zonevreemde' bossen, bosuitbreiding & A-locaties. Deelrapport luik 1: Opstellen van een rangorde voor gewestplanwijzigingen van 'zonevreemde' bossen. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, in opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL, afdeling Bos & Groen. Rapport IBW Bb R 2003.007, 32p. + bijlagen.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

CONCLUSIE EN KADER VOOR OPLOSSINGSTRAJECT

Het is, gezien het voorgaande, evident dat een reddingsplan voor de zonevreemde bossen zich aandient. Vlaanderen kan zich als één der meest welvarende regio's ter wereld immers niet permitteren geen voortrekker te zijn op vlak van natuur- en bosbehoud. De Vlaamse overheid ondersteunt bovendien actief de strijd voor internationaal bosbehoud als een pijler van de klimaatdoelstellingen in het post-Kyototijdperk. We zijn het dan ook aan onszelf verplicht om ook in Vlaanderen in te staan voor bosbehoud, en dus een oplossing te zoeken voor de zonevreemde bossen. VBV juicht het engagement van de Vlaamse Regering om een initiatief te nemen voor de oplossing van deze problematiek, dan ook van harte toe.

Ons inziens dient de oplossing voor de zonevreemde bossen gekaderd te worden binnen de volgende 3 basisvoorwaarden:

1. **Prioriteitsbepaling met focus op integrale bescherming van de meest waardevolle zonevreemde bossen**, geïdentificeerd volgens de hierboven beschreven criteriaset. De ontbossing van de ecologisch echt waardevolle bossen is immers onmogelijk te compenseren: men kan het vergelijken met het slopen van een waardevol historisch gebouw, zoals bv. het Gentse Gravensteen, om plaats te maken voor een parkeergarage. Ondenkbaar toch? Dergelijke ontbossingen moeten dus ten allen tijde vermeden worden. Het INBO heeft hier een zeer adequate criteriaset voor uitgewerkt, waaruit gebleken is dat ongeveer de helft van alle zonevreemde bossen als waardevol tot zeer waardevol te beschouwen is.
2. **Ontbossing van – minder waardevolle - zonevreemde bossen wordt onlosmakelijk verbonden aan effectieve compensatiebebossing**. Dit vereist een flexibilisering van de regelgeving m.b.t. bebossingsvergunningen, wat o.m. aanpassingen aan het Veldwetboek, de Pachtwetgeving, en/of het afsprakenprotocol tussen de verschillende adviesverlenende Vlaamse overheden impliceert. Ook i.h.k.v. de administratieve vereenvoudiging is deze regelgeving overigens dringend aan verbetering toe.
3. Ten slotte: de **regularisatie van de zonevreemde bossen is een proces dat parallel verloopt met de in het RSV voorziene planologische bosuitbreiding**: het kan niet zijn dat oplossingen voor zonevreemde bossen (m.a.w. omzetting naar groene bestemmingen) worden beschouwd als een bijdrage tot de voorziene 10.000 ha planologische bosuitbreiding, net zomin als in het verleden de regularisatie van zonevreemde bedrijven heeft bijgedragen tot de voorziene 7.000 ha bijkomende bedrijventerreinen.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

VBV is uiteraard niet blind voor het zeer betekenisvolle prijskaartje dat vast hangt aan de regularisatie van zonevreemde bossen, zeker die in de harde bestemmingen. We geloven echter dat er ter **financiering van deze regularisatie instrumenten** bestaan of in het leven kunnen worden geroepen, die toelaten dit op een maatschappelijk aanvaardbare manier uit te voeren:

a. **Het 'Waardevollebossendecreet'**: analoog aan de procedure van het duinendecreet kunnen volgende stappen ondernomen worden teneinde de waardevolle zonevreemde bossen te beschermen:

- moratorium op ontbossing van zonevreemde waardevolle bossen invoeren bij decreet. Het decreet vermeldt o.a. de definitie en criteria van waardevol bos⁴, de bevoegde administratie, de gevolgen van de aanwijzing tot waardevol bos (nl. een totaal bouwverbod), het verloop van de aanwijzingsprocedure, de aankoopverplichting en de gevolgen als de Vlaamse Regering er niet aan voldoet;
- vervolgens bij uitvoeringsbesluit de te beschermen zonevreemde bosgebieden afbakenen;
- daarna een voorlopige bekrachtiging van het uitvoeringsbesluit bij decreet;
- na openbaar onderzoek (inspraak en inzage via de gemeentes) volgt de definitieve afbakening van de beschermde zonevreemde bosgebieden bij uitvoeringsbesluit;
- uiteindelijk: definitieve bekrachtiging van het uitvoeringsbesluit bij decreet.

De overheid neemt hierbij dezelfde engagementen op zich als deze die gelden bij het Duinendecreet.

b. **Duurzame grondenruil**: de overheid zou door middel van herbestemming van eigen gronden, of van gronden die het hiervoor speciaal verwerft, een alternatief kunnen bieden aan de eigenaars van zonevreemde bossen. Deze overheidsgronden kunnen immers als "duurzame grondenruil" aan de eigenaar aangeboden worden, zodat deze niet langer tot ontbossing dient over te gaan om de financiële waarde van zijn of haar eigendom te valoriseren. Bv: in de omgeving van een zonevreemd bos met bestemming industriegrond verwerft de eigenaar een stuk grond, zonder noemenswaardige ecologische waarde of potentie, van een gelijkaardige oppervlakte; ze verandert de bestemming zodat deze dezelfde is als het zonevreemde bos, en gaat met de eigenaar over tot ruil van dit perceel met het zonevreemde bos. Op deze wijze kan de eigenaar zijn doelstellingen realiseren, en slaagt de overheid erin om het bestaande bos te behouden. Bovendien heeft een dergelijke operatie geen wezenlijke impact op de ruimteboekhouding van de harde bestemmingen: het zonevreemde bos wordt nadien immers "geregulariseerd" (d.i. het krijgt een groene bestemming), zodat de totaaloppervlakte harde bestemmingen gelijk blijft. Ten slotte laat een dergelijke aanpak de overheid toe om aan sterk gereduceerde kost te zorgen voor het behoud van de zonevreemde bossen in de echt harde bestemmingen.

c. **Groene verkavelingsvoorwaarden** bij het toekennen van stedenbouwkundige vergunningen/verkavelingsvergunningen⁵: bij het afleveren van verkavelings- en stedenbouwkundige vergunningen worden effectief en gelijktijdig op het terrein te

⁴ Hiervoor zouden we ons in eerste instantie baseren op de criteria uitgewerkt door Leyman A. en Vandekerckhove K. (2003), geactualiseerd rekening houdend met de huidige situatie.

⁵ bij de minder waardevolle zonevreemde bossen – de waardevolle trachten we integraal te beschermen.

Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw

Bos doet Leven

implementeren groene voorwaarden gesteld. Minstens 75 % van de oppervlakte wordt groen bestemd in ruil voor verkaveling van het resterende deel (max. 25%).

- d. **Publiek-Private Samenwerking** door middel van een Project “RED(D) de Zonevreemde Bossen”: dit project ter behoud van de belangrijkste zonevreemde bossen in Vlaanderen creëert een PPS-constructie door een Bosbehoudsfonds waarin zowel private sector als overheid investeren. Het wordt bij voorkeur ook gekoppeld aan een zuidcomponent -Vermeden Ontbossing ofwel *Avoided Deforestation*- en dus ook aan het Internationale Klimaatdebat. De voorgestelde methodiek behelst een projectmatige benadering waarbij bv. een aantal waardevolle zonevreemde boscomplexen per provincie als focuszone aangeduid worden. Binnen deze zones wordt werk gemaakt van integrale gebiedsontwikkeling, creatie lokaal draagvlak, lokale dynamiek, lokale fondsenwerving, enz... Dit Bosbehoudsfonds kan een uitbreiding worden van de Million Tree Campaign, en kan dus wellicht ook gelinkt worden aan het post-Kyoto-protocol, aangezien daarin het bosbehoudsverhaal een belangrijke component lijkt te gaan worden.
- e. **Planbaten- koppelen aan planschadesysteem**: het lijkt VBV niet meer dan logisch dat de te betalen planschade bij “regularisering” van een bos (i.e. groen maken van de bestemming van het zonevreemde bos), wordt gefinancierd door het systeem van planbaten, dat in de nieuwe regelgeving m.b.t. de Ruimtelijke Ordening werd gecreëerd.
- f. **Erfpachten en beheerovereenkomsten** met eigenaars van zonevreemde bossen: eigenaars krijgen inkomenssteun mits openstellen en langetermijn-engagement tot bosbehoud. Dit systeem kan gefinancierd worden middels PDPO (voor zij die officieel landbouwer zijn).

Contactpersonen:

Bert De Somviele
Directeur
Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw
Bert.Desomviele@vbv.be of 0474/274.094

Liselot Ledene
Beleidsmedewerker
Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw
Liselot.Ledene@vbv.be of 0487/319.492